

A megfigyelés kölcsönösségével („sousveillance”, „citizen journalism” és rendőri testkamerák) kapcsolatos rendőrvezetői attitűdök

HÉDER Klára¹

A 21. század digitális környezetében a „megfigyelés társadalma”, vagy más néven a „felügyeleti társadalom” (*surveillance society*) az eddig élesen elkülönülő megfigyelői és megfigyelti szerepek plauzibilis átjárhatóságát hozta. A modern technikák által nyújtott digitális adatgyűjtési és képalkotási lehetőségek diverzifikálják egy eseményről képfelvétel készítésére képes személyek – s ezzel lényegében a megfigyelők és megfigyelték – körét is.

Az új informatikai lehetőségek széles körben való elterjedése, az egyre olcsóbb, hatékonyabb és könnyebben használható felvevőeszközök, valamint a felhasználók számára könnyedén elérhető videómegosztó oldalak robbanásszerű bővülése az 1990-es évektől számottevően megemelte a magánszemélyek által készített fotók, hírtévké felvételek mennyiségét és jelentőségét. Ahogy George Floyd vagy Kyle Rittenhouse esete is mutatja, az egyre hangsúlyosabbá váló állampolgári felvételkészítés és tartalommegosztás (*citizen journalism*) egyre fontosabb szerepet játszik a közvélemény formálásában, az események elemzésében a rendőri intézkedések kapcsán is.

Jelen munka rendőri vezetőkkel készített félig strukturált interjúk alapján mutatja be a kérdéskörrel kapcsolatos szakmai és magánjellegű vélekedéseket, a különféle képrögzítési, megfigyelési és tartalommegosztási kérdésekkel, testkamerákkal és fedélzeti kamerákkal kapcsolatos rendőrvezetői attitűdöket.

Kulcsszavak: információs társadalom, képrögzítés, „citizen journalism”, testkamerák

1. Bevezetés

Vannak olyan szervezetek, amelyek nagy társadalmi elfogadottsággal támaszkodnak a felügyelet (*surveillance*) módszereire: mindenekelőtt a rendőrség, a katonaság és a biztonsági szolgálatok, de beletartozhatnak ebbe a körbe más állami szervek, vagy akár olyan magánszervezetek is,² amelyek egyre újabb megfigyelési,

¹ Pszichológus, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar; doktori hallgató, Rendészettudományi Doktori Iskola. E-mail: hederklara@gmail.com

² John Thompson: *The New Visibility. Theory, Culture & Society*, 22. (2005), 6. 31–51.

adatgyűjtési módszereket dolgoznak ki a bűnözés elleni küzdelemben, a lehetséges fenyegetések ellen.³ A 20. század utolsó fele óta számottevően bővült a tudomány és a technológia társadalomellenőrzési célú felhasználása,⁴ de függetlenül az új fejleményektől, ezek a szervezetek tradicionálisan is mindig a *megfigyelői, adatgyűjtői, információszerező szerepkörben* mozogtak.⁵

A megfigyelés társadalmában (*surveillance society*),⁶ az egyre jobban konvergáló felügyeleti rendszerek (*surveillant assemblage*)⁷ korában azonban a rendőrség újfajta láthatóságának (*new visibility*)⁸ is tanúi vagyunk.

A rendőrség munkáját egyre gyakrabban figyeli, rögzíti a napról napra bővülő kamerahálózat,⁹ az intézkedést látó állampolgár telefonja, a saját szervezete által előírt testkamera vagy más felügyeleti rendszerek.¹⁰ A több oldalról kiinduló rögzítés jól illeszkedik a társadalmi ellenőrzési erőfeszítések (*social controll efforts*) technológiai alapú tervezésének keretrendszerébe is,¹¹ ahol a sokféle megfigyelési/rögzítési lehetőség integrált alkalmazása egyfajta kiterjesztett láthatóságot (*expanded visibility*)¹² generál a rendőrség munkatársai számára, ami már a rendőri munkára is hatást gyakorol.¹³

E hatások következményeképpen pedig az eddig egyértelmű szerepek (megfigyelői oldal: rendőrség – megfigyelti oldal: civil állampolgárok) felbomlani, módosulni látszanak. A megfigyelői/megfigyelti szerepek egyre inkább felcserélhetővé, átjárhatóvá válnak még egy olyan szervezet esetén is, mint a rendőrség, amelynek már nevében is szerepel a figyelésre, megfigyelésre, őrködéssre való utalás.

Jelen írás a rendvédelemben dolgozó vezetőkkel történt félig strukturált interjúk alapján azt a kérdést járja körül, hogyan érznek a rendőrök ezzel a feléjük irányuló figyelemmel kapcsolatban.

³ David Lyon: *The Electronic Eye: The Rise of Surveillance Society-Computers and Social Control in Context*. Cambridge, Polity, 1994a; Kevin D. Haggerty: *Surveillance, Crime and the Police*. In Kirstie Ball – Kevin D. Haggerty – David Lyon (szerk.): *Routledge Handbook of Surveillance Studies*. London, Routledge, 2012. 235–243.

⁴ Gary T. Marx: *Technology and Social Control*. In James D. Wright (szerk.): *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*. Amsterdam, Elsevier, 2015. 117–124.; Gary T. Marx: *The Ayes Have It – Should They? Police Body-Worn Cameras*. In Bryce Clayton Newell (szerk.): *Police on Camera: Surveillance, Privacy, and Accountability*. London, Routledge, 2020. 7–25.

⁵ S mozognak döntően még napjainkban is. Lásd például a következő mondást: „a police officer is only as good as her informants”. Idézi Haggerty (2012): i. m. 237.

⁶ David Lyon: *The Electronic Eye: The Rise of Surveillance Society*. Cambridge, Polity, 1994b.

⁷ Kevin D. Haggerty – Richard Ericson: *The Surveillant Assemblage*. *British Journal of Sociology*, 51. (2000), 4. 605–622.

⁸ Thompson (2005): i. m. 40.

⁹ Andrew John Goldsmith: *Policing's New Visibility*. *British Journal of Criminology*, 50. (2010), 5. 914–934.; Ajay Sandhu: *I'm Glad That Was on Camera: A Case Study of Police Officers' Perceptions of Cameras*. *Policing and Society*, 29. (2017), 2. 223–235.

¹⁰ Haggerty (2012): i. m.

¹¹ Marx (2015): i. m. 117.

¹² Marx (2020): i. m. 8.

¹³ Kevin D. Haggerty – Ajay Sandhu: *Policing's Crisis of Visibility*. *IEEE Technology and Society Magazine*, 33. (2014), 9–12.; Ben Brucato: *Policing Made Visible: Mobile Technologies and the Importance of Point of View*. *Surveillance & Society*, 13. (2015a), 3–4. 455–473.

2. Rendőri intézkedések és kamerák

A rendőrség saját megfigyelési, adatgyűjtési eszköztárának fejlődése, a CCTV- (zárt láncú) kamerák folyamatos bővülése, a járműkamerák, valamint a hordozható kamerák és okostelefonok egyre szélesebb körű terjedése miatt a rendőri munka napjainkban láthatóbb, mint valaha.¹⁴ Azok az események pedig, amelyeknél a rendvédelmi szervek munkatársainak beavatkozása szükséges, általában a társadalom számára önmagukban is fontos, közérdeklődésre számot tartó események,¹⁵ s mint ilyenek gyakran jelennek meg a különféle médiafelületeken. E hírek az írásos beszámoló mellett gyakran tartalmaznak képi illusztrációt, videófelvételt az adott intézkedésről, vagy akár a teljes eseményről. Az illusztrációként használt felvételek számtalan forrásból származhatnak; manapság gyakran láthatunk rendőrségi testkamerák által rögzített felvételeket, a TEK hivatalos akciófelvételeit, a Katasztrófavédelem mentés közben készült videóit, a rendőrség helyszíni, képi vagy mozgóképes dokumentumait, esetleg köztéri vagy biztonsági kamerák által rögzített képsorokat. A képi illusztrációk azonban sok esetben nem, vagy nem csak a hivatalos szervektől kerülnek ki, hanem más, automatizáltan működő forrásokból, illetve akár magán-személyektől is származhatnak. Napjainkban a kamerák szinte mindenütt jelen vannak, egyre mobilabbak,¹⁶ s így rendkívüli módon megnőtt annak valószínűsége, hogy egy adott eseményről felvétel készül.¹⁷

Hogy csak egy példát említsünk, 2022. január 27-én a médiában megjelent egy hír arról, hogy a rendőrök autóikkal üldöztek, majd sikeresen elfogtak két debreceni ékszertolvajt. A hírt az egyik portál nem is egy, hanem rögtön két amatőr felvétellel illusztrálta.¹⁸ Másnap újabb rendőri akcióról tudósítottak a híradások, az autósüldözésre ezúttal egy 16 éves, jogosítvány nélkül vezető sofőr miatt került sor.¹⁹ Míg az első eseményről készült két felvételt fényes nappal, a délelőtti órákban rögzítették, a 16 éves sofőr rákosmentei ámokfutását hajnali három óra körül vette fel az amatőr kamerás.

A felvételkészítés valószínűsége tehát időtől, helytől függetlenül egyre nőtt az elmúlt évtizedekben. Mivel napjaink digitális társadalmában a felvételek készítésére alkalmas eszközök egyre könnyebben elérhetők és kezelhetők, így évről évre egyre szélesebb rétegek számára válik lehetővé, hogy környezetüket, illetve a környezetükben történeteket rögzítsék, és ezt egyre többen, több helyen és többféle esemény

¹⁴ Sandhu (2017): i. m. 223.

¹⁵ A bűnözéssel és bűncselekményekkel kapcsolatos médiaérdeklődés és médiareprezentáció hatásairól részletesebben lásd Michael McCahill: *Crime, Surveillance and Media*. In Kirstie Ball – Kevin D. Haggerty – David Lyon (szerk.): *Routledge Handbook of Surveillance Studies*. London, Routledge, 2012. 244–250.

¹⁶ Brucato (2015a): i. m. 456.

¹⁷ Marianne Kies: *Policing the Police: Freedom of the Press, the Right to Privacy, and Civilian Recordings of Police Activity*. *The George Washington Law Review*, 80. (2011), 1. 274–310.

¹⁸ Borsi Gergely: *Így üldözték és kapták el a rendőrök a debreceni ékszertolvajokat*. *Index*, 2022. január 27.

¹⁹ Iván-Nagy Szilvia: *Legalább egy tucatnyi rendőrautó üldözte Budapesten a száguldozó 16 éveset, aki nekiment két rendőrautónak, és egy rendőrt is elsodort*. *Telex*, 2022. január 28.

kapcsán meg is teszik.²⁰ Ahogy az elkészült felvételek száma növekszik, a szándékosan felvett képsorok mellett mind gyakrabban kerülnek a felvételekre – például más esemény rögzítése közben háttérben zajló – *véletlenül* megörökített események.

Úgy tűnik, több ember sokkal több eseményt dokumentál, és oszt is meg másokkal, új felületeket, transzparenciaterületeket²¹ hozva létre a döntéshozók és a civil lakosság számára, amelyek alkalmasak az igazság, a legitimitás és a hitelesség kérdéseinek megvitatására, legyen szó civil vagy hivatásos aktorról.

E változások eredményeképpen a hivatalos szervezeteknek, köztük a rendőrség munkatársainak is ma már mindenkor számolniuk kell azzal, hogy tevékenységüket egyre nagyobb valószínűséggel rögzíti valamilyen automatikus felvevőeszköz, közteri kamera vagy éppen egy arra járó civil digitális eszköze.

3. Az „állampolgári újságírás” (citizen journalism) hatása a rendőri munkára

Azt a jelenséget, amelynek során egy eseményt valamely nem hivatalos személy nyíltan, a másik fél tudtával, saját perspektívájából, a nála lévő technikai eszközzel rögzít „*sousveillance*”-nek nevezzük. A fogalom megalkotója, Steve Mann definíciója szerint a *sousveillance*: a megfigyelők megfigyelése („*Sousveillance: Surveilling the Surveillers*”). A *sousveillance* arra összpontosít, hogy javítsa az emberek azon képességét, hogy hozzáférjenek, adatokat gyűjtsenek a megfigyelésükről, valamint hogy semlegesítsék a rájuk irányuló megfigyelést.²² A *sousveillance* tehát lényegében a hatalmi pozícióban lévő, vagy annak tartott személyek „ellenfigyelése”, cselekményeik figyelemmel kísérése, rögzítése és a felvételek megosztása; ezekre a tevékenységekre a résztvevők demokratikus cselekvésként tekintenek.²³ A *sousveillance* célja többnyire a hatalmi asszimetria módosítása,²⁴ a figyelemfelkeltés, az egyének felhatalmazása a rendőri devianciák és a kormányzás elleni küzdelemre,²⁵ illetve rendőri

²⁰ Goldsmith (2010): i. m.; Dean Wilson – Tanya Serisier: Video Activism and the Ambiguities of Counter-Surveillance. *Surveillance & Society*, 8. (2010), 2. 166–180.

²¹ Ben Brucato: The New Transparency: Police Violence in the Context of Ubiquitous Surveillance. *Media and Communication*, 3. (2015b), 3. 39–55; Kjell Andersson: *Transparency and Accountability in Science and Politics*. New York, Palgrave Macmillan, 2008.

²² Steve Mann – Jason Nolan – Barry Wellman: Sousveillance: Inventing and Using Wearable Computing Devices for Data Collection in Surveillance Environments. *Surveillance & Society*, 1. (2003), 3. 349.

²³ Brian P. Schaefer – Kevin F. Steinmetz: Watching the Watchers and McLuhan’s Tetrad: The Limits of Cop-Watching in the Internet Age. *Surveillance & Society*, 12. (2014), 4. 502–515.

²⁴ Torin Monahan: Counter-Surveillance as Political Intervention? *Social Semiotics*, 16. (2006), 4. 515–534.

²⁵ Torin Monahan: Surveillance as Governance: Social Inequality and the Pursuit of Democratic Surveillance. In Kevin D. Haggerty – Minas Samatas (szerk.): *Surveillance and Democracy*. London, Routledge-Cavendish, 2010. 91–110.; Jennifer R. Whitson: Surveillance and Democracy in the Digital Enclosure. In Kevin D. Haggerty – Minas Samatas (szerk.): *Surveillance and Democracy*. London, Routledge-Cavendish, 2010. 231–246.

gyakorlat demokratikus megváltoztatására irányuló szándék²⁶, „az elszámoltathatóság ígérete”.²⁷

A rendőrségi intézkedések, rendőri eljárások magánemberek általi rögzítése és megosztása a sousveillance egyik kiemelkedően fontos területe. A sousveillance különleges formája az ügynevezett „állampolgári újságírás”, a „*citizen journalism*”,²⁸ amelynek alapanyagát Örnebring találó meghatározása szerint „amatőrök által szolgáltatott hírek” alkotják.²⁹ Az állampolgári újságírás általában úgy valósul meg, hogy hírkészítésben nem érintett magánszemélyek, nem profi újságírók rögzítik az eseményeket azzal a céllal, hogy dokumentálják azt, és később megosszák az eseményről készített felvételeket.

Mivel az elkészült felvételek gyorsan és könnyen megoszthatók, napról napra több amatőr felvétel jelenik meg a hírekben vagy a szociális médiában rendőri intézkedésről, hivatalos eseményekről. A felvételkészítők céljai széles skálán mozognak, az események megörökítésétől, a hírértékű felvételek készítésén át a civil ellenállásig, vagy egyenesen a politikai aktivizmusig,³⁰ de nem hiányoznak a rendőri munkát bemutató vagy éppen „dokumentáló” *copwatchers* felvételek,³¹ tematikus műsorok sem.³²

A felvételek készítése egyre gyakrabban egyenesen a rendőrökre irányul, ők válnak a felvétel, a megfigyelés tárgyává. Az erősödő társadalmi érdeklődés és a felvételkészítési hajlandóság növekedése következtében a rendőröknek hivatalos személyként és magánemberként egyaránt szembe kell nézniük azzal, hogy tevékenységüket mások folyamatosan dokumentálják, és nagy valószínűséggel különféle közösségi platformokon megosztják.

Marshall McLuhan a kommunikációs technológia változásairól szóló művében már a hatvanas években a vizualitás növekvő jelentősége mellett érvelt a nyugati társadalomban és kultúrában.³³ A látvány szerepe óriási lendületet kapott a televízió keresztüli tömeges videókommunikáció fejlődésével, amelyet később olyan fejlesztések is tovább erősítettek, mint a mobiltelefon vagy a testen viselhető kamerák.³⁴ A videofelvételek mint az események – úgymond – objektív megörökítői, egyre erőteljesebb szerepet kapnak a „valóság” kommunikálásában, s *látszólagos objektivitásuk feltételezett érvényességet ad e képeknek.*

A felvételek objektivitásával kapcsolatban azonban több kérdés is felmerült.

²⁶ Mann–Nolan–Wellman (2003): i. m. 331–355.; Monahan (2006): i. m. 515–534.; Monahan (2010): i. m. 91–110.; Whitson (2010): i. m. 231–246.

²⁷ Brucato (2015a): i. m. 547.

²⁸ Serena Miller: Citizen Journalism. In Michael Karlsson et al. (szerk.): *Oxford Research Encyclopedia of Communication*. New York, Oxford University Press, 2019. 1–25.

²⁹ „News produced by amateurs” lásd Henrik Örnebring: Anything You Can Do, I Can Do Better? Professional Journalists on Citizen Journalism in Six European Countries. *International Communication Gazette*, 75. (2013), 1. 36.

³⁰ Wilson–Serisier (2010): i. m. 167.

³¹ Brucato (2015b): i. m. 48.

³² McCahill (2012): i. m. 246.

³³ „*The medium is the message*” lásd Schaefer–Steinmetz (2014): i. m. 503.; Marx (2020): i. m. 11.

³⁴ Marx (2020): i. m. 11.

Sok kritika fogalmazódott meg a civil felvételek készítési módjával, illetve az úgynevezett videóaktívizmussal³⁵ kapcsolatban mind a felvételkedzéshez, illetve a magánélethez való jog vonatkozásában,³⁶ mind pedig a felvételek koncepciózus nézőpontja, részlegessége, esetleg a közvéleményt indokolatlanul befolyásoló jellege miatt.³⁷ Vitát kavart, hogy a politikai aktivisták mikor és hogyan használják a vizuális technológiákat tiltakozó helyzetekben a rendőri magatartás megfigyelésére,³⁸ „ellenfelügyeletre” és a rendőri munka transzparenciájának célzott növelésére.³⁹ Kérdésként felmerült, hogy milyen okok miatt rögzítik a felvételkedzésítő civilek az adott rendőri intézkedést, illetve mely körülmények, diszpozíciók, korábbi tapasztalatok befolyásolják a felvételkedzési hajlandóságot,⁴⁰ és az is, hogyan látják a kamerákkal kapcsolatos kérdéseket maguk az érintettek.⁴¹

Hogyan reagálnak a rendvédelmi szervek munkatársai Magyarországon arra a helyzetre, hogy egyre nő a valószínűsége annak, hogy a rendőri tevékenységről felvétel készül?

4. Eszközök és módszerek

A fenti kérdéskörrel kapcsolatos hazai attitűdök bemutatására, kvalitatív módszerként, rendvédelemben dolgozó vezetőkkel folytatott félig-strukturált interjú eredményeinek tartalomelemzését választottuk.

4.1. A minta jellemzői

Résztvevők: A vizsgálatban 25 hivatásos állományú, 28–53 éves, többségében férfi (21 fő) vezető vett rész, akik sikeres vezető kiválasztási eljáráson estek át a Belügyminisztérium Rendészeti Vezetőkiválasztási, Vezetőképzési és Továbbképzési Főosztály Vezetőkiválasztási és Vezetőképzési Osztály szervezésében, és a kutatás ideje alatt, 2021 őszén a BM rendészeti vezetővé képző tanfolyamát végezték. Minden interjúalany felsőfokú végzettségű, rendvédelemben dolgozó gyakorló vezető.

IKT-kompetencia, digitális jártasság: A válaszadók többsége magát átlagosan felkészült és megfelelő IKT-kompetenciával rendelkező felhasználónak mutatta be. Néhányan számoltak csak be magasabb jártasságról, esetleg valamilyen informatikai végzettségről. Elmondható, hogy a vizsgált minta tagjai stabil, jó számítástechnikai

³⁵ Schaefer–Steinmetz (2014): i. m. 502–515.

³⁶ Scott Skinner-Thompson: Recording as Heckling. *Georgetown Law Journal*, 108. (2019), 1. 125–174.

³⁷ Brucato (2015a): i. m. 456.

³⁸ Brucato (2015b): i. m. 48.

³⁹ Wilson–Serisier (2010): i. m. 168.

⁴⁰ Ashley K. Farmer – Ivan Y. Sun: Citizen Journalism and Police Legitimacy: Does Recording the Police Make a Difference? In *The Politics of Policing: Between Force and Legitimacy*. Bingley, Emerald, 2016. 239–256.

⁴¹ Sandhu (2017): i. m.

kompetenciákkal rendelkeznek; és még a területen legkevésbé otthonosan mozgó résztvevők is magabiztosan kezelik a közhasznú programokat, operációs rendszereket, a munkahelyi számítógépeket és a szakmai programokat. Minden interjúalany rendelkezett okostelefonnal, és többségük telepített, vagy ismerőse/gyermeke segítségével telepített vírusirtó programokat a számítógépére. Néhány vezető komolyabb informatikai szaktudással is rendelkezett (például szakirányú végzettség). A GDPR-rendeletéről egy személy kivételével mindenki hallott, annak adatvédelmi jellegével tisztában volt.

A minta tehát az információs társadalomban otthonosan mozgó, képzett, a digitális technikák területén jó felhasználói kompetenciákkal rendelkező, tájékozott, a rendvédelem területén dolgozó személyekből állt.

4.2. A félig strukturált interjú témái

Az interjúalanyok egy önkéntes részvételen alapuló, körülbelül 45 perces félig strukturált interjúban működtek közre, amely a következő témákat érintette:

- tájékoztatás a kutatásról, az abban való részvétel feltételeiről (célok, felhasználás, önkéntesség, megszakíthatóság, az interjúfelvétel törölhetősége stb.), a részvételhez való hozzájárulás;
- demográfiai adatok;
- IKT-kompetencia;
- a digitális korszak, adatgyűjtés, információgyűjtés, megfigyelés;
- George Floyd esete⁴² kapcsán a rendőri intézkedések felvétele, állampolgári újságírás, felvételek megosztása;
- rendőrségi testkamerák, fedélzeti kamerák, térfigyelő kamerák;
- zárókérdések, az interjúalany egyéni zárszava.

4.3. A félig strukturált interjú felvételének körülményei és feldolgozása

Az interjúkat a szerző, az interjúalanyok előzetes felkérése alapján, nyugodt körülmények között, a BM rendészeti vezetővé képző tanfolyamainak helyszínén és ideje alatt (2021 szeptembere és decembere között), négy szemközti interjúhelyzetben készítette.⁴³

⁴² 2020. május 25-én George Floyd, egy 46 éves fekete férfi életét vesztette rendőri intézkedés során az egyesült államokbeli Minneapolis városában. Az eljáró fehér rendőrtiszt, Derek Chauvin 8 perc 46 másodpercig térdelt az intézkedés alá vont gyanúsított nyakán, aki az eljárás következtében elhunyt. Az eseményről készült amatőr mobiltelefonos felvétel bejárta az internetet, komoly társadalmi felzúdulást, illetve később zavargásokat kiváltva. Az eseményt több közterületi kamera, valamint a rendőrtisztek testkamerái is rögzítették, amely felvételek végül mind hozzájárultak az intézkedő rendőr elítéléséhez. (Megjegyzés: Az interjúalanyok közül *mindenki* ismerte az esetet.)

⁴³ Kifejezetten interjúkészítésre kialakított és erre használt, kényelmes interjúszobában került sor a beszélgetésekre.

A beszélgetésről a résztvevők beleegyezésével hangfelvétel készült. A feldolgozás az interjúk szöveghű átiratainak felhasználásával, tartalomelemzéssel történt.

Jelen írás az interjú kamerákkal kapcsolatos vezetői attitűdjeinek bemutatására koncentrálnak – témabeli és terjedelmi korlátok miatt –, az interjú során érintett egyéb témák eredményeinek elemzése és leírása nélkül.

5. Eredmények

A rendvédelmi vezetőkkel folytatott félig strukturált interjúk eredménye gyakorlatilag szinte megegyezett azokkal a megállapításokkal, amelyeket Sandhu 2017-es kutatásában megfogalmazott.⁴⁴ Ezért az eredmények további leírásában a két kutatás eredményeinek összehasonlító bemutatását alkalmazzuk, kitérve a hasonlóságokra és a megjelenő eltérésekre is.⁴⁵

Bár elsőre logikus feltevésnek tűnik, hogy a rendőrök általánosságban nem viszonyulnak túl pozitívan ahhoz, hogy munkájukat rögzítik, mindkét vizsgálat ennél sokkal árnyaltabb képet mutatott.

5.1. A kamerák és a felvételkészítők objektivitásának kérdése

A válaszok között a képek objektivitására vonatkozó magyarázat a rendőrségi testkamerák, fedélzeti kamerák és a közterületi kamerák felvételével, vagyis összességében a *hivatalos szervek által működtetett* kamerákkal kapcsolatban jelent meg. A válaszadók úgy gondolták, a folyamatos működés, a hivatalos elhelyezés, *az önkényes ki- és bekapcsolhatóság hiánya*, valamint az elkészült felvételek *törvényben szabályozott és célhoz kötött felhasználása* garanciát jelent számukra. Véleményük szerint ezek a kamerák nemcsak a – szabályosan eljáró – rendőröket védik egyértelműen, hanem a törvénytisztelő polgárok számára is hasznosak.

„Én azt is támogatom [a rendőrségi testkamerák és fedélzeti kamerák mellett a közterületi kamerákat], mert a mi munkánkat nagyon segíti. Például egy verekedésnél általában az szokott lenni, hogy »Ő visszaütött!!« A kamerán meg egyértelműen látszik egy vitás helyzetben, hogy ki volt a kezdeményező fél, ha olyan a kamerafelvétel, hogy ki, mit csinált, és ez nekünk a bizonyításban nagyon nagy segítségére van.”

(vizsgálati osztályvezető, r. alezredes)

⁴⁴ Sandhu (2017) i. m.

⁴⁵ A következő szakaszban összefoglalt eredményeket a továbbiakban a saját vizsgálat vezetői interjúiból vett részekkel illusztráljuk.

Az interjúalanyok ugyanazt az objektivitást ugyanakkor nem használták érvként a magánemberek felvételei mellett. Több ízben felmerült, hogy *a felvételt készítő szándékai ismeretlenek, s így nem kiszámíthatók, esetleg negatívak*. A megkérdezettek gyakran úgy gondolták, hogy a felvevők szándéka sok esetben nem feltétlenül a rendőri munka támogatása, vagy a rendőrség társadalmi támogatottságának növelése, és a magánfelvételek készítőit gyakran aggodalommal és ellenérzéssel vegyes beletörődéssel kezelték.

„Felveheti, és ha bizonyítás céljából van szüksége rá, akkor használja is. De ilyen önös érdekek, hogy lejárató... hogy kirakom a közösségi térbe, csak azért, hogy lejárássam vele akár a rendőrt, azt abszolút helytelennek tartom. De ha úgy gondolkodik, hogy az a rendőri intézkedés nem volt mindenben megfelelő, és azt abból a célból veszi fel, hogy aztán majd azt az illetékeshez eljuttassa, eljárást generáljon... hát akkor az azt mondom, hogy benne van a pakliban.”

(kapitányságvezető, r. alezredes)

Többen kifogásolták azt is, hogy a civilek nem értenek a szakmához, nem tudják helyesen megítélni az adott helyzetet, elfogultak lehetnek, és gyakran nem rögzítenek fontos elemeket vagy előzményeket, amelyek a helyzet objektív megítéléséhez feltétlenül szükségesek lennének.

„Aki nem tudja ezt [a rendőri beavatkozást igénylő helyzetet] a rendőrség szakmai szabályai mentén értékelni, annak mindössze egy önkényes hatósági hatalommal való visszaélésnek tűnik ez az egész, és nem tudja abba a folyamatba beleképzelni magát, hogy mondjuk belekezek egy intézkedésbe és az az intézkedés... egyébként nem feltétlenül... Én egyébként nem gondolom, hogy az a felvétel csak annyit tartalmaz, mint ahogy egyetlen felvétel sem tudja tükrözni a környezetet.”

(bűnügyi osztályvezető, r. őrnagy)

A válaszok között megjelent az az utalás, feltételezés is, hogy a felvételt készítés hátterében a civil újságírás vagy egyenesen a „szenzációhajhászás” áll.

„Szóval ennek van egy másik oldalága is, hogy ez, aki felvette, nem biztos, hogy azért vette fel, mert segíteni akart, vagy bizonyítékot akart, hanem lehet, hogy azért vette fel, meg a médiában azért jelentette meg, mert hívogatták és hogy »Megvesszük tőled a felvételt ennyi pénzért!« De ez a része abszolút nem etikus szerintem.”

(főosztályvezető, r. alezredes)

5.2. A kamerák alternáló hatása az éppen folyó eseményekre

A megkérdezettek mellett is érveltek, hogy a kamerák jelenléte, annak tudata, hogy valamely eseményről felvétel készül, már az intézkedés közben is megváltoztathatja a résztvevők viselkedését, csökkenti a helyzet eszkalálódásának kockázatát, és hozzájárulhat az ügy későbbi hitelesebb elbírálásához is.

„Én azt gondolom, hogy sok esetben az állampolgárok többségében ez egy visszatartó erő, hogy látja, hogy ott van egy kamera. Már nem úgy áll az intézkedéshez. Nyilván van egy réteg, akinek teljesen mindegy, hogy kamera vagy nem kamera, de én azt gondolom, hogy azok az állampolgárok, akik olyan egy az egyben helyzetekben, mondjuk kihasználják, hogy mondjuk »Te mondasz valamit és én is mondok valamit«, itt viszont azért egy kamerával szemben már egy kellő visszatartó erő. Hivatalos személy elleni erőszak vagy éppen a kommunikációban már nem biztos, hogy azt a hangnemet üti meg, amit egy kamera nélküli szituációban gondolt volna.”

(vizsgálati osztályvezető, r. százados)

Az, hogy a felvétel készítése hatással van a szereplőkre, és módosíthatja a viselkedésüket, a kollégákkal kapcsolatban is megjelent a válaszok között.

„Ha tudja a rendőr, hogy felvétel készül róla, máshogy fog valószínűleg kommunikálni is, máshogy fog viselkedni is, úgy amblokk. Más lesz az intézkedés hangvétele. Tehát... [szünet] Nem jó. Nem szereti senki. De nem tágitok: ez védi mindkettőt.”

(vizsgálati osztályvezető, r. százados)

Sandhu vizsgálatában a felvételek melletti érvként megfogalmazódott, hogy a kamerák szerepet játszanak a bűnözés visszaszorításában. Azonban a bűnözésre gyakorolt visszatartó erőnél is sokkal nagyobb hangsúlyt kapott az, hogy a kamerák jelenléte támogatja a „zsarugyűlölő” (*cop haters*) társadalmi mentalitással való rendőri megküzdést, az olyan rendőrségellenes narratívák kivédését, amelyek megerősítik a civilek rendőrségellenes attitűdjeit. A jelen kutatásban ez a téma ugyan említés szintjén szintén megjelent, de nem általános társadalmi jelenségként, hanem mint az intézkedés alá vont személyek felől érkező negatív hozzáállás, az intézkedéseknek való ellenállás, illetve a rendőri intézkedéseket szándékosan téves narratívával értelmező bűnözői magatartás részeleme.

Az interjúalanyok között volt olyan, aki a rendőrkolléga *proaktív stratégiájaként* írta le azt, hogy felvételt készített egy intézkedésről. A felvétel tehát ebben az esetben eleve azzal a céllal készült, hogy a későbbiekben legyen bizonyíték, ha a feltehetően nehéz intézkedés ellen – jogtalan – civil panasz érkezik, amelyet ki kell védeni.

Egy kolléga vette fel.[...] Két család összeveszett. Ez egy ilyen történet volt. És hát a hitelesség miatt, hogy később... hogy úgymond nehogy az intézkedésnek a mi-értjét, a hogyanját ellenünk tudják fordítani. Tehát a hitelesség miatt dokumen-tálta a kolléga.

(őrsparancsnok, r. őrnagy)

5.3. A kamerák stratégiai megközelítése

„Én ezt mindig úgy gondoltam, hogyha a rendőr a saját intézkedését rögzíti, akkor az két dologért jó. Egyrészt, mert akkor ő is odafigyel, hogy hogyan intézkedik, akkor fokozza a szakszerű rendőri intézkedések számát, színvonalát. Kettő: mert védi is a rendőrt. Aki ... aki szemben áll a rendőrrel, akkor az talán elgondolkodik azon, hogy akkor most tud olyat tenni, amivel árt a rendőrnek, és a rendőr majd nem tudja bizonyítani, akkor az biztos, hogy eltűnik abban a pillanatban még a gondolat is, mert tudja, hogy rögzítve lesz az ő akciója, és felelősségre fogják vonni. A másik meg a bizonyíthatóság. Jóval könnyebben fogja a rendőr a saját jogszerű, szakszerű intézkedését egy rosszhiszemű személy ellen, szemben.”

(kapitányságvezető, r. alezredes)

Sandhu eredményei alapján a rendőrség munkatársai stratégiai megközelítést alkalmaznak a kamerákkal kapcsolatban, és úgy vélik, *a kamerák előtti munkavégzésnek számos előnye van*. A stratégiai perspektívát végig fenntartották a résztvevők, amikor a különféle kamerákról beszéltek, beleértve a CCTV-kamerákat, a hordozható kame-rákat és a járműkamerákat is.

A rendőri munkáról készült felvételek stratégiai megközelítése jelen kutatásban is megjelent. *Az interjúalanyok szinte egyöntetűen támogatták a rendőrségi testkamerák, a fedélzeti kamerák és a közterületi kamerák használatát, az így készült felvételek hiva-talos felhasználását*. Több fenntartással, aggodalommal viseltetnek a különféle kamerákkal kapcsolatban, de úgy gondolták, hogy a törvényesen eljáró kollégáknak nincs miért tartaniuk a kameráktól, sőt, sok esetben a felvételek őket segítik.

„Ez engem véd ez a kamera, nem vagyok korrupst, nem élek vissza, nincsen... én nem tartom problémának, ha nekem a szolgálati időmben esetleg föl kellett vennem egy testkamerát abszolút...”

(osztályvezető, r. őrnagy)

Mindkét vizsgálatban kidomborodott a stratégiai perspektíva mögött meghúzódó okok egyik fontos eleme, mégpedig az, hogy a rendőri munkáról történő kép- és videofelvételeknek a megkérdezettek *többféle előnyt is tulajdonítanak*, amelyek közül kiemelkedik a rendőri munkáról kialakított pozitív társadalmi kép, illetve a rend-őrök védelme.

„Ha megfelelő okkal tudjuk ezt [egy rendőrségi felvételt megjeleníteni], nem bizonyító erő... nem bizonyítékként, hanem mondjuk, vannak ezek a »pofátlanító videó«, szerintem teljesen jó. Úgy veszem észre, hogy a társadalom részéről is nagyon jó a visszajelzés.

(osztályvezető, r. őrnagy)

Bár Sandhu vizsgálatában a résztvevők a kamerák előnyei közé sorolták, hogy azoknak szerepük van a *bűnözés elleni küzdelemben* (különösen a bűnözés visszaszorításában), ez nem tartozott az érvelésük kulcsfontosságú elemei közé. Jelen kutatás interjúalanyainál – elsősorban a közterületi kamerákkal kapcsolatban – szintén előkerült ez az érv, de a kamerák fontosságát ők is sokkal inkább a *rendőri imidzs javítása, vagy az intézkedő kollégák védelme érdekében* hangsúlyozták.

Az interjúalanyok kifejezetten úgy vélik, hogy jellemzően, vagy mások megfogalmazása szerint szinte kizárólag, a bűnözői körökben vagy – esetleg – a civil szabályszegő, nem jogkövető rétegekben merül fel ellenérzés a rendőrséggel, illetve a rendőrség munkájával kapcsolatban, és főleg (és/vagy leginkább) *ezek a csoportok ellenzik* a közterületeken elhelyezett, illetve a rendőri munkát rögzítő különféle kamerákat is.

A válaszadók nagy többsége nem említette azt a civil aggályt, ami a surveillance technikák egyre gyakoribb felhasználását övezi, akik pedig igen, azok bagatellizálni igyekeztek a témát. Az interjúalanyok többsége úgy látja, a *„tisztességes állampolgárok”, jogkövető, szabálytisztelő emberek, a tisztességes kollégák e kamerákat döntő részben helyeslik*, saját védelmük, valamint a bűncselekmények megelőzése és felderítése érdekében támogatják.

„A becsületes, jogkövető embereket nem hozzák túlságosan lázba ezek a [közterületi] kamerák, mert nincs miért. Ezzel egyébként én is így vagyok. Mit szégyelljek azon, hogy most hogy megyek át a gyalogátkelőhelyen? Ha összességében nézzük, akkor egy 5-ös. Biztos van azért, aki nem támogatná.”

(őrsparancsnok, r. őrnagy)

Míg a magánfelvételekkel kapcsolatban komoly kritikaként jelent meg az elfogultság kérdése, a hivatalosan felszerelt kamerákra az interjúalanyok úgy tekintenek, hogy ezek részrehajlás nélkül rögzítik az eseményeket, ami ellen a törvénytisztelő állampolgároknak sem lehet semmilyen kifogása.

„Tehát deficit abból, hogy engem valaki közterületen rögzít, nem származhat, ha csak nem viselkedik deviáns módon. Ha viszont deviáns módon viselkedik, és ez a bűncselekmény vagy szabálysértés határát átlépi, akkor nyilvánvalóan a társadalom csak profitálhat abból, hogy az én általam megvalósított bűncselekményt vagy szabálysértést a rendőrség rögtön forró nyomon fel tudja deríteni, és lesz rólam egy olyan tárgyi bizonyíték, ami megkérdőjelezhetetlen.”

(bűnügyi osztályvezető, r. őrnagy)

Mind a jelen kutatásban, mind Sandhu 2017-es vizsgálatában kiemelt szerepet kapott a kamerákkal kapcsolatos vélemények között *a fals vádak kivédése a felvételek bizonyítékként való felhasználásával*, valamint *a felvételek szerepe a rendőrségi arculat védelmében*. Ezt szinte minden interjúalany megemlítette mint pozitív lehetőséget és érvet a felvételkedés mellett. Az argumentumok között visszatérően és nagy nyomatékkal szerepelt az az állítás, hogy a kamerák azért is fontosak, mert a segítségükkel készült felvételek *bizonyíthatják, hogy a rendőri munka etikusán, törvénytisztelesen és szabályosan folyik; illetve alkalmasak a kollégák ellen jogtalanul felhozott vádak tisztázására is*.

„Ez mind a két felet védi. Ha nagyon jogtalan volt [az állampolgár szerint a rendőri intézkedés], meg kell mondani, ki kell kérni a kamerát, ennyi. Egyszerű.”

(vizsgálati osztályvezető, r. százados)

Előfordult, hogy a megkérdezett úgy tekintett a rendőri intézkedések kamerával való rögzítésére, hogy az akár *a rendszer hibáinak kivédésére is alkalmas lehet*. Több interjúban elhangzott, hogy jogtalan civil panaszok esetén a rendőr az, aki védekezni kényszerül a bíróságon, és ennek a helyzetnek a megelőzésében sokat segíthetnek az intézkedések közben készült felvételek is.

„Én is dolgoztam ilyen utcai szituációban, és nagyon sokszor úgy érzem, hogy az igazságszolgáltatás nem áll ott a rendőr mellett kellőképpen. Ezek a kamerák... tudom, hogy a rendőrök fejében az van, hogy »Ez ellenem van!«, de én úgy érzem, hogy ugyanannyira van ellene, mint mellette is. Ha egy intézkedésnél én betartok minden normát, fokozatosan alkalmazok akár kényszerítő eszközt is, és azt utána meg tudom védeni, akkor én úgy gondolom, hogy egy testkamerának a felszerelése, az a rendőrt fogja védeni egy eljárásban.”

(főosztályvezető, r. alezredes)

Az interjúalanyok válaszaiban mindkét vizsgálatban feltűnt és kiemelt szerepet kapott az a vélekedés, hogy a kamerák a *rendőrség erőforrásai*, amelyek támogatják a munkájukat, és igazolják az intézkedéseik jogosságát. A kamerák melletti érvek között említették azt is, hogy sokszor egy-egy esemény alatt még nem lehet tudni, később mi válik fontossá, és ha felvétel készül, az rendkívüli módon megkönnyítheti az eljárási és bizonyítási szakaszt.

„Fogtunk is így el embert, hogy felvettük az embereket, és utána kiderült, hogy akiket én felvettem, fél órával előtte, pont az a csoport verekedett össze egy mássikkal, és gyors visszakerestük, és már egyből tudtuk, hogy ki az ember. Kinyomtattuk, küldtük a kollégáknak, és akkor meglettük.”

(osztályvezető, r. főhadnagy)

Mindkét kutatás résztvevői úgy vélekednek, hogy *a felvételek alkalmasak a hosszadalmas eljárások lerövidítésére*, valamint a valóban megtörtént intézkedések bemutatására, és így *költségekímélésre*.⁴⁶

„Én például örültem volna, hogyha a mi időszakunkban... amikor például én járőr voltam, ha nekünk az utcán lett volna testkameránk, akkor nagyon sok bírósági tárgyaláson, nagyon sok ilyen bizonyítási eljárásba nem kellett volna végigküzdenem sok-sok tárgyalást, mert elég lett volna, ha megnézik a felvételt, és attól kezdve megvan minden. Szóval énszerintem ez egy nagyon jó dolog.”

(főosztályvezető, r. alezredes,)

Sandhu vizsgálatában az interjúalanyok elmondták, hogy gyakran kifejezetten proaktívan keresik a kamerák rögzítési területeit, mielőtt interakcióba lépnének az állampolgárokkal. Különösen akkor, ha valószínűsíthető, hogy az interakció során szükség lesz erőszak alkalmazására is.

Jelen kutatás résztvevői ezt az érvelést nem alkalmazták, de több ízben megfogalmazták, hogy a rendőrségi testkamerákat például azért is támogatnák, mert annak az állampolgárokra nézve visszatartó ereje van, és az, hogy egy eseményről felvétel készül, jelentősen *csökkenti az agresszív állampolgári viselkedés* és a rendőri intézkedéseknek való ellenállás *valószínűségét*.

Az interjúban megjelent az az érvelés is, hogy ha egy eseményt többféle kamera rögzít, az segíthet a történetek későbbi árnyalt bemutatásában és az igazság kiderítésében, esetleg az igazságos és objektív bírói döntés kialakításában.

„– Amikor már az incidens kapcsán rendőri intézkedésre kerül sor, ha nincs térfigyelő kamera, nincsenek egyéb tanúk, csak a sértett meg az elkövető, az a bizonyítást megnehezíti.

– Egy járókelő videós felvétele is segítséget jelenthet ilyenkor?

– Bizony, láttam már ilyet, hogy ez volt a perdöntő bizonyíték.”⁴⁷

(osztályvezető, r. alezredes)

A válaszadók közül szinte mindenki úgy gondolta, hogy *a hatósági szervek által készített felvételek biztonsági garanciát adnak* a törvényes keretek betartására, a felvételekkel való visszaélés kizárására; ugyanakkor ezt nem feltételezték a magánszemélyek által felvett felvételek esetében.

⁴⁶ Sandhu kutatásának egyik interjúalánya a kamerákat egyenesen egy, a rendőrség oldalán álló extra tanúnak nevezte. „...patrol officer Andy added to Mike’s story by describing cameras as »an extra witness« on »the police’s side«, Sandhu (2017): i. m. 230.

⁴⁷ Hasonló fontos szerepet játszottak Kyle Rittenhouse perében a helyszínen készült civil járókelők felvételei, amelyeket a bíróság figyelembe vett a tárgyalás során. (2020. augusztus 25-én Kyle Rittenhouse, 17 éves Illinois állambeli fiatal, halálosan meglőtt lőfegyverével két férfit, egy másikat pedig megsebesített a wisconsini Kenoshában egy „Black Lives Matter” tüntetésen.) Bírósági tárgyalása során önvédelemre hivatkozott, s felmentése elérésében nagy szerepet játszott a helyszínen készült különféle felvételek bemutatása és elemzése.

5.4. A felvételkedéssel kapcsolatos negatív érzelmek, aggodalmak, aggályok

Sandhu kutatásában a résztvevők ugyan aggodalmukat fejezték ki az okostelefonokkal kapcsolatban, de úgy tűnt, a stratégiai megközelítés még az ilyen jellegű felvételek esetén is megmaradt. A magyarországi minta hasonlóan elutasító attitűdöt mutatott a civil mobilfelvételek készítésével, és különösen a megosztásával kapcsolatban a közösségi médiában, de Sandhu kutatásával ellentétben a civil felvételekkel kapcsolatos stratégiai megközelítés itt nem jelent meg.

„Nem tudom megtiltani, zavar, rettenetesen zavar. Azért zavar, mert nem gondolom úgy, hogy az én arcomnak ott kéne lennie, nem szégyellem, nem húzok fel csuklyát vagy hasonlót, nem gondolom azt, hogy ennek olyan fórumokon meg kellene jelenni, ahol később az ügyet nem ismerő kommentelők a véleményszabadságra való hivatkozással közvéleményt tudnának hangolni.”

(osztályvezető, r. őrnagy)

A jelen kutatás kitért arra a kérdésre is, mit gondolnak az interjúalanyok arról, *ki és miért* készít felvételeket a rendőri intézkedésekről. A vezetők úgy gondolták, leginkább a fiatalabb korosztály tagjai hajlamosak arra, hogy valamilyen utcai incidenst rögzítsenek a mobiltelefonjukkal (akár annak a rovására is, hogy segítsenek), és róluk feltételezik leginkább azt, hogy az elkészült felvételt meg is fogják osztani a közösségi médiában. A felvételkedzőkkel és a felvételkedés folyamatával kapcsolatban a válaszadók elsősorban negatív attribúcióknak, illetve a felvételkedzőkkel kapcsolatos elítélő véleményüknek adtak hangot (például csak a „balhé miatt” veszik fel az eseményeket, ezzel is akadályozni akarják az intézkedést, esetleg a kortársak vagy a média figyelmére vágynak).

Az interjúalanyok többsége szerint az állampolgári felvételek nem segítik a munkájukat, és nem javítják a rendőrségről alkotott összképet sem, ronthatják viszont az éppen folyó intézkedés hatékonyságát, akadályozhatják az intézkedők munkáját, elvonhatják figyelmüket egy potenciálisan veszélyes helyzet kezelésekor, illetve van rá esély, hogy a felvételek készítői téves információkat közölnek a felvételkor, és később a megosztás során is rossz színben tüntethetik fel az intézkedő rendőröket.

„Nem vette figyelembe azt, hogy egy intézkedés alá vont személy... rendőrök vagyunk ott, többen. Villognak. Ő jogot formál arra, hogy bemenjen egy rendőri intézkedésben egy kamerafelvételt elkészítsen és teljesen téves dolgokat mondjon, hiszen senki nem erőszakolta meg a nőt, hanem egy rendőri intézkedésnek az alánya volt. Ebben az esetben nyilván felháborító, hogy később kirakják azt a képet a Facebookra vagy bármilyen videómegosztó portálra, hiszen mások tévesen azt a következtetést vonhatják le, hogy mi ott rendőri erőszakot alkalmazunk valakivel szemben, akivel jóval elnézőbbek voltunk, hiszen már az első

incidens, amikor megütött minket el kellett volna velük járni... és holott fél percig próbáltuk, hogy ne eszkalálódjon jobban ez a konfliktus. Ez a probléma.”

(osztályvezető, r. őrnagy)

Felmerültek adatvédelmi és áldozatvédelmi aggályok, valamint a George Floyd elleni halálos kimenetelű rendőri intézkedés kapcsán megfogalmazódott az emberi méltóságot sértő képek bemutatásával/közösségi megosztásával kapcsolatos helytelenítés is.

„Például egy halálesetet nem biztos, hogy érdemes felvenni és aztán feltenni különböző médiákra, mert az annak az embernek még akkor is, ha meghalt, de van családja, volt egy személyisége, volt egy élete. Nem biztos, hogy érdemes őt feltenni és olyan helyzetben megmutatni, amelyet ő sem szeretne. Sőt biztos, hogy nem szeretne.”

(főosztályvezető, r. alezredes; George Floyd haláláról)

Bár a válaszolók kifejezetten *helytelenítették a magánfelvételek internetes publikációját*, de a felvételeknek a rendőrséggel, illetve *egyéb hatóságokkal való megosztását nemcsak hogy támogatták, hanem kifejezetten el is várták a felvételek készítőitől.*

Néhány interjúalany anticipálta a rendőri munka „ellenőrzésére” irányuló vezetői szándékot, de összességében a válaszolók a kamerákkal kapcsolatban több előnyt sorakoztattak föl, mint amennyi hátrányt feltételeztek. A kérdéskör árnyalt kezelése egyöntetűen jellemző volt a vizsgált interjúalanyok attitűdjére.

6. Összefoglalás és zárszó

A 21. század digitális környezetében, a „megfigyelés társadalmában” egyre érezhetőbbé válik az eddig élesen elkülönülő megfigyelői és megfigyelti szerepek elmosódása, felcserélhetősége. A modern technikák nyújtotta digitális adatgyűjtési és képalkotási lehetőségek egyszerre adnak új eszközöket, és nyújtják a felvételkészítés lehetőségét a civil személyeknek és a rendvédelem munkatársainak is, ezzel sok szempontból meglehetősen új helyzetet teremtve a felek számára. Az ezzel kapcsolatos kérdésekről megfogalmazott szakmai véleményeket jelen írásban 25 rendvédelmi vezetővel készített, félig strukturált interjúi alapján összegeztük.

A megkérdezettek mélyen hittek a törvényességben, abban, hogy ők és kollégáik is szakszerűen, jogszerűen, a köz érdekében járnak el, és a kamerák és más felvevőeszközök használatát is ebből a perspektívából vizsgálták. Az interjúalanyok a kamerák kérdését nem egyszerű elutasítással, hanem árnyalt és átgondolt megközelítéssel kezelték. Másként értékelték különféle felvételkészítők szándékait, sok szempontból eltérően közelítették meg a különböző kamerák (*mobiltelefonos felvételek vs. egyéb kamerák*) jelenlétét az intézkedések során, a felvételek eltérő felhasználásával (*magán*

vs. hivatalos) és megosztásával (közösségi média vs. hivatalos szervekkel való megosztás) kapcsolatban is átgondolt és jól elkülöníthető irányú véleményeket fogalmaztak meg. Ismertették aggályaikat a felvételt készítés intézkedésmódosító hatásával kapcsolatban, felsorolták kétségeiket a felvételt készítésre alkalmas eszközök alkalmazásával és a felvételek felhasználásával kapcsolatban. Ugyanakkor kitértek az említett eszközök lehetséges pozitív hatásaira, és arra is, hogy a rendőri munkában ezekre erőforrásként tekintenek. Bár jelen kutatásban is megjelent a Haggerty és Sandhu 2014-es kutatásában megfogalmazott aggodalom, hogy a rendőrség megfigyelése elsősorban a rendőri munka ellenőrzésére irányul, és érzékelhető volt, hogy a rendőrök enyhén neheztelnek a felvételt készítőkre, és néhol ellenállnak a rendőrségi munka rögzítésére tett erőfeszítéseknek, de azt a magyar válaszadók is látják, mennyire összetett a rendőrségi láthatóság kérdése.

A kutatás résztvevőinek stratégiai perspektívája megmutatta, hogy felismerték a kamerák szerepének lehetőségét a rendőrségközpontú narratívák artikulációjában, a kritikai alternatívák hiteltelenítésében, valamint a rendőrség társadalmi támogatásának erősítésében, erőforrásainak és hatékonyságának javításában, s összességében a rendőrség munkájának támogatásában.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Andersson, Kjell: *Transparency and Accountability in Science and Politics*. New York, Palgrave Macmillan, 2008. Online: <https://doi.org/10.1057/9780230227767>
- Borsi Gergely: Így üldözték és kapták el a rendőrök a debreceni ékszertolvajokat. *Index*, 2022. január 27. Online: <https://index.hu/belfold/2022/01/27/igy-uldoztek-es-kaptak-el-a-rendorok-a-debreceni-ekszertolvajokat/>
- Brucato, Ben: Policing Made Visible: Mobile Technologies and the Importance of Point of View. *Surveillance & Society*, 13. (2015a), 3–4. 455–473. Online: <https://doi.org/10.24908/ss.v13i3/4.5421>
- Brucato, Ben: The New Transparency: Police Violence in the Context of Ubiquitous Surveillance. *Media and Communication*, 3. (2015b), 3. 39–55. Online: <https://doi.org/10.17645/mac.v3i3.292>
- Farmer, Ashley K. – Ivan Y. Sun: Citizen Journalism and Police Legitimacy: Does Recording the Police Make a Difference? In *The Politics of Policing: Between Force and Legitimacy*. Bingley, Emerald, 2016. 239–256. Online: <https://doi.org/10.1108/S1521-613620160000021013>
- Goldsmith, Andrew John: Policing's New Visibility. *British Journal of Criminology*, 50. (2015), 5. 914–934. Online: <https://doi.org/10.1093/bjc/azq033>
- Haggerty, Kevin D.: Surveillance, Crime and the Police. In Kirstie Ball – Kevin D. Haggerty – David Lyon (szerk.): *Routledge Handbook of Surveillance Studies*. London, Routledge, 2012. 235–243. Online: https://doi.org/10.4324/9780203814949.ch3_2_b
- Haggerty, Kevin D. – Richard Ericson: The Surveillant Assemblage. *British Journal of Sociology*, 51. (2000), 4. 605–622. Online: <https://doi.org/10.1080/00071310020015280>
- Haggerty, Kevin D. – Ajay Sandhu: Policing's Crisis of Visibility. *IEEE Technology and Society Magazine*, 33. (2014), 2. 9–12. Online: <https://doi.org/10.1109/MTS.2014.2319912>
- Iván-Nagy Szilvia: Legalább egy tucatnyi rendőrautó üldözte Budapesten a száguldozó 16 évest, aki nekiment két rendőrautónak, és egy rendőrt is elsodort. *Telex*, 2022. január 28. Online: <https://telex.hu/belfold/2022/01/28/uldozes-v-kerulet-xvii-kerulet-serules-sofor>

- Kies, Marianne: Policing the Police: Freedom of the Press, the Right to Privacy, and Civilian Recordings of Police Activity. *The George Washington Law Review*, 80. (2011), 1. 274–310. Online: www.gwlr.org/wp-content/uploads/2018/04/80-Geo.-Wash.-L.-Rev.-274.pdf
- Lyon, David: *The Electronic Eye: The Rise of Surveillance Society – Computers and Social Control in Context*. Cambridge, Polity, 1994a.
- Lyon, David: *The Electronic Eye: The Rise of Surveillance Society*. Cambridge, Polity, 1994b.
- Lyon, David: Surveillance Studies: Understanding Visibility, Mobility and the Phenetic Fix. *Surveillance & Society*, 1. (2002), 1. 1–7. Online: <https://doi.org/10.24908/ss.v1i1.3390>
- Lyon, David: *Surveillance after September 11*. Cambridge, Polity, 2003.
- Mann, Steve – Jason Nolan – Barry Wellman: Sousveillance: Inventing and Using Wearable Computing Devices for Data Collection in Surveillance Environments. *Surveillance & Society*, 1. (2003), 3. 331–355. Online: <https://doi.org/10.24908/ss.v1i3.3344>
- Marx, Gary T.: Technology and Social Control. In James D. Wright (szerk.): *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*. Amsterdam, Elsevier, 2015. 117–124. Online: <https://doi.org/10.1016/B978-0-08-097086-8.85052-7>
- Marx, Gary T.: The Ayes Have It – Should They? Police Body-Worn Cameras. In Bryce Clayton Newell (szerk.): *Police on Camera: Surveillance, Privacy, and Accountability*. Routledge, 2020. 7–25. Online: <https://doi.org/10.4324/9780429439759-1>
- McCahill, Michael: Crime, Surveillance and Media. In Kirstie Ball – Kevin D. Haggerty – David Lyon (szerk.): *Routledge Handbook of Surveillance Studies*. London, Routledge, 2012. 244–250. Online: https://doi.org/10.4324/9780203814949.ch3_2_b
- Miller, Serena: *Citizen journalism*. In Jon Nussbaum (szerk.): *Oxford Research Encyclopedia of Communication*. New York, Oxford University Press, 2019. 1–25. Online: <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190228613.013.786>
- Monahan, Torin: *Counter-Surveillance as Political Intervention? Social Semiotics*, 16. (2006), 4. 515–534. Online: <https://doi.org/10.1080/10350330601019769>
- Monahan, Torin: Surveillance as Governance: Social Inequality and the Pursuit of Democratic Surveillance. In Kevin D. Haggerty – Minas Samatas (szerk.): *Surveillance and Democracy*. London, Routledge-Cavendish, 2010. 91–110. Online: <https://publicsurveillance.com/papers/Surveillance-as-Governance.pdf>
- Örnebring, Henrik: Anything You Can Do, I Can Do Better? Professional Journalists on Citizen Journalism in Six European Countries. *International Communication Gazette*, 75. (2013), 1. 35–53. Online: <https://doi.org/10.1177/1748048512461761>
- Sandhu, Ajay: ‘I’m Glad That Was on Camera’: A Case Study of Police Officers’ Perceptions of Cameras. *Policing and Society*, 29. (2017), 2. 223–235. Online: <https://doi.org/10.1080/10439463.2017.1285917>
- Schaefer, Brian P. – Kevin F. Steinmetz: Watching the Watchers and McLuhan’s Tetrad: The Limits of Cop-Watching in the Internet Age. *Surveillance & Society*, 12. (2014), 4. 502–515. Online: <https://doi.org/10.24908/ss.v12i4.5028>
- Skinner-Thompson, Scott: Recording as Heckling. *Georgetown Law Journal*, 108. (2019), 1. 125–174. Online: www.law.georgetown.edu/georgetown-law-journal/wp-content/uploads/sites/26/2019/11/Recording-as-Heckling.pdf
- Thompson, John: The New Visibility. *Theory, Culture & Society*, 22. (2005), 6. 31–51. Online: <https://doi.org/10.1177/0263276405059413>
- Whitson, Jennifer R.: Surveillance and Democracy in the Digital Enclosure. In Kevin D. Haggerty – Minas Samatas (szerk.): *Surveillance and Democracy*. London, Routledge-Cavendish, 2010. 231–246. Online: <http://web.mit.edu/comm-forum/legacy/mit6/papers/Whitson.pdf>
- Wilson, Dean – Tanya Serisier: Video Activism and the Ambiguities of Counter-Surveillance. *Surveillance & Society*, 8. (2010), 2. 166–180. Online: <https://doi.org/10.24908/ss.v8i2.3484>

ABSTRACT

Attitudes of Police Chiefs towards Reciprocity of Surveillance (Sousveillance, Citizen Journalism and Police Cameras)

Klára HÉDER

In the digitised world of the 21st century, ‘surveillance society’ has made the hitherto sharply drawn lines between observer and observed increasingly blurred. Modern technologies have expanded the possibilities for digital data collection and picture taking. Since the 1990’s new information technology, options have become available to a wider audience as recording devices have become cheaper, more efficient, and easier to use by the year. The use of video-sharing sites has also become commonplace. These factors have significantly increased the number of pictures taken and newsworthy recordings, as well as their importance. As the case of George Floyd and Kyle Rittenhouse demonstrates, bystanders recording police actions and the widespread sharing of such recordings (citizen journalism) can even play a significant role in shaping public opinion.

This paper presents the professional and private views expressed by interviewees on various issues relating to image taking, surveillance, and content sharing, with a special focus on the attitudes of police chiefs towards body-worn cameras and in-car cameras, based on semi-structured interviews.

Keywords: *information society, surveillance, citizen journalism, body-worn cameras*